

Om pinseånden. Helligåndens forjættelse

Af Manfred Krüger. 1938 – 2019.

Forfatter, professor i filosofi og foredragsholder. Seminarielærer.

Fra Ny Impuls og fra das Goetheanum nr. 22, 1990. Oversættelse Olaf Bjørnholt-Schou

I sin afsked med disciplene siger Kristus Jesus: ”Men Talsmanden, den Helligånd, som Faderen vil sende i mit navn, han skal lære jer alle ting og minde jer om alle ting, som jeg har sagt jer.”

Helligåndens komme har døden som forudsætning. Herom siger Christian Rosenkrenz: ”Når vi dør i Kristus, genfødes vi i ånden.” Talsmanden kan hjælpe mennesket til at nå evigheden allerede i livet. For Kristus siger også om ham: ”Og jeg vil bede Faderen, og han skal give jer en anden talsmand til at være hos jer evindeligt”. Angående talsmanden taler Lessing i sin Menneskeslægtens opdragelse om ”det evige evangelium” som et erkendelsesevangelium. Erkendelse er trøst afvundet af dødsprocesserne, en stråle af evighed allerede i det forgængelige: ”kraften fra det høje (Luk. 24,49).”

Døden på Golgata følges af himmelfart og pinse. I pinsen bliver afskedsløftet til sandhed.

Om bevidsthedens opståen

Allerede Aristoteles bemærker, at åndens virke i mennesket er korrumperende. Fortlæge (19. årh.) formulerer det sådan: bevidstheden er en partielt død, og Rudolf Steiner knytter an til denne indsigt i sine pin-

seforedrag fra 1915, især den 23. maj.

Mennesket danner sin virkelighedsfornemmelse på opbygning, på vækstprocesser. Det er ikke den visne, døde plante, men den levende, der – for den almindelige bevidsthed – er den virkelige plante. Overgangen til ikke-væren bliver os bevidst i corruptio, i tilintetgørelse, nedbrydning, opløsning. Men netop dette er forudsætningen for opvågningen, og det gælder både i synet på den ydre verden og det egne væsen. ”Vi vil aldrig kunne forstå bevidsthedens virke i den fysiske verden, hvis vi ikke ser den i sammenhæng med begrebet tilintetgørelse, opløsning. Hvis vi som fysiske væsener kun rummede vækst, udvikling, ville vi aldrig kunne være bevidste væsener i den fysiske verden. Det, der opstår i os gennem spiring og vækst, vil aldrig føre til bevidsthed i den fysiske verden. Bevidsthed kan først begynde, når der gribes ind i vækstprocesserne med tilintetgørelse, med opløsnings- og nedbrydningsprocesser.”

Men det betyder, at mennesket i sit bevidste åndsliv fjerner sig fra virkeligheden. De billeder, der dukker op i bevidstheden, kan ikke gøre krav på væren: de er skyggeagtige forestillinger. Og således har det, der optræder i bevidstheden, ingen virkelig erkendelses-

værdi. Den erkendende må skabe kontakt til det eksisterende, til virkeligheden (das Sein) uden at miste bevidstheden.

I almindelighed får mennesket først igen kontakt med "det eksisterende" i søvnen. Men da mister det bevidstheden. Der sker en nedbrydning om dagen, i søvn sker der ubevidst en genopbygning. Naturen genopbygger i mennesket det, det bryder ned, idet det skaber kultur.

Der opstår for den erkendende, der med sin erkendelse vil have kontakt med "det eksisterende" (das Sein), det spørgsmål, om der ikke også i erkendelsen gives en opbygning, ligesom en højere opvågningen.

Nedbrydning som forudsætning for initiation

Hvis der med initiation menes virkelig højere opvågningen og ikke atavistisk klarsyn, så er den førstnævnte også først og fremmest forbundet med nedbrydning. Vækstprocesser standses, ødelægges: dette gælder grundlæggende, når der opstår bevidsthed. Rudolf Steiner siger udtrykkeligt, at dette også gælder, når det drejer sig om bevidst at sætte sig i forhold til den åndelige verden: "Idet De stiller Dem i forhold til den åndelige verden (jeg siger udtrykkeligt til den åndelige verden, ikke den fysiske), må De, hvis De vil gøre Dem forestillinger, ødelægge noget i De selv. – Forstår De, det er det skrækkelige og rystende ved initiationsprocessen, at man ser denne ødelæggelse, at man ved: idet man sætter sig i forhold til et eller andet væsen i den åndelige verden, f.eks. et angelos- eller et arkan-gelosvæsen, og vil danne sig forestillinger om det, dvs. virkelig vil iagttage det, så nedbryder man noget i sig selv". Også et bevidst forhold til englen forudsætter forestillingen om den. Den, som kun oplever den, har ikke erkendt den. Og den, som kun forestiller sig den, har den ikke i virkeligheden – det er kun dens lig, man har i forestillingen. Det, det kommer an på, er, at vække liget til nyt liv.

Om ånden i kunsten

Det kan kunsten til en vis grad gøre. En træfigur forudsætter drabet på et træ. Men det, der opstår som kunst af den døde træstamme, bærer evighedsens kim i sig: nyt liv, som kunstneren låner træet fra sin individualitet. Forestiller figuren en engel, så er den kunstneriske manifestation ganske vist ikke den virkelige engel, men den er dog mere virkelig end en forestillet engel. Kunsten kalder noget fra livet til syne. Derfor kan kunsten vise videnskabsmanden vejen til åndsvidenskaben.

Om ånden i naturen

Det træ, der ikke bliver genstand for en kunstnerisk bearbejdelse, men blot går i forrådnelse, frigør også noget åndeligt: naturelementarånden, der blev tvunget ind i det fysiske gennem væksten. Træet i sin fulde fysisk-æteriske pragt udviser mindst åndelighed. Når det visner og rådner, når det med sit ydre overgår til ikke-væren, viser det sig mest åndsvæsensagtigt. Rudolf Steiner siger: "Så længe tingene spirer og gror, arbejder det åndelige inde i dem, det optræder ikke som åndeligt, men åbenbarer sig i det ydre i de fysiske processer. Hvis det åndelige skal træde frem i sin egen skikkelse, må der foregå en nedbrydningsproces."

Men det åndelige, der i dette tilfælde viser sig, er gammel naturånd; den vil på samme måde, som den blev frigjort, blive bundet igen. I løbet af året frigøres ånden om efteråret og vinteren, om foråret og sommeren går den tilbage i fortryllelsen. Den naturlige befrielse af ånden gennem nedbrydning er altid kun forbigående, bundet til tidens gang; kun mennesket formår virkelig at forløse naturen, nemlig gennem kunst og erkendelse. Men det forudsætter en befrugtning af kunsten og erkendelsen gennem åndsvidenskaben.

Om bevidstheden efter døden

Det, der kan iagttages hos det døende træ, ses også hos mennesket: livet og døden og livet efter døden. Grækerne betegnede døden som søvnens storebror. De tænkte på opbygnings- og nedbrydningsprocesserne. Livet efter døden svarer til søvnen: i begge værensområder sker der en opbygning. I vågentilstanden mellem morgen og aften foregår der en nedbrydning, ligesom i livet som helhed mellem fødsel og død. Dette har ikke ændret sig siden grækernes tid. Men i kraft af Golgatabegivenheden – fra påske til pinse – er forholdet med hensyn til bevidstheden det omvendte: døden svarer til den vågne tilstand, livet til søvnen. Sammenlignet med bevidsthedens klarhed mellem død og ny fødsel er bevidstheden i livet mellem fødsel og død kun at betegne som søvn. Rudolf Steiner siger: "Jo mere bevidste vi bliver, des mere presser vi et dødt menneske ind i det levende menneske, vi er." Det lille barn rummer kun få nedbrydningsprocesser, men til gengæld også kun lidt bevidsthed. Det erkendende menneske dør hele livet igennem, indtil den daglige lille opvågningen bliver til den store i døden. Fandtes døden ikke, fandtes der heller ingen bevidsthed i verden efter døden: "Døden, dvs. nedbrydningen af det fysiske legeme og æterlegemet, er grundbetingelsen for udviklingen af bevidsthed i tiden mellem døden og en ny fødsel. Ligesom planten ikke kan være til, hvis den

ikke har rødder, kan bevidstheden mellem døden og en ny fødsel ikke eksistere, hvis den ikke har rødder i dødsprocessen.”

Denne indsigt er af største betydning for forbindelsen mellem levende og døde, den er betingelsen for en virkelig medleven. Døden tilintetgør først det fysiske legeme og derefter æterlegemet. Sjælen i dødslandet ser en kilde til oplysning i denne tilintetgørelsesproces. Hvor der bliver mørkt i det ydre, bliver der lyst i det indre. Som naturen vågner, idet den dør, således også mennesket – lovbestemt, uden egen fortjeneste. Det, det kommer an på, er at vågne i livet. Dette sker i initiationsprocessen.

Pinsen i årsløbet

Det, som kan iagttages hos mennesket, gælder også fra årsløbet, for skiftet fra sommer til vinter. Når bladene falder om efteråret, når dødsprocessen dominerer, vågner jorden, naturen frigives. Når jorden er mest død, om vinteren, har den sin højeste bevidsthed. Om foråret, når alt grønnes og blomstrer, sover den ind – det blomstrende liv virker afdæmpende, ånden trænges tilbage, især på kalkgrund.

Det er ikke tilfældigt, at vi fejrer åndens udgyldelse i forårets kulminationstid. Mennesket af i dag er jo i vidt omfang stadig en del af naturprocesserne. I tidligere årtusinder var det det i væsentlig højere grad. Pinsen, åndens komme, åbner mulighed for at blive uafhængig af disse naturprocesser. Det drejer sig om at udvikle vågenbevidsthed, netop når naturen trænger mest til at sove ind. Det symboliseres af pinsens ildtunger.

Den, der vil erkende, må skabe vinterstemning inden i sig selv – uden sjælevinter ingen erkendelse.

Men den, der ikke vil stifne i erkendelsesprocessen, den, der ikke blot vil bevæge sig i spejlbilleder i sin tænkning, må dykke ned i efterårets og vinterens dødsprocesser på en sådan måde, at man med Christian Rosenkreutz og Rudolf Steiner lærer at føle: ”In Christo morimur.”

Om forårets og sommerens spirende og blomstrende verden står overskriften: ”Ex Deo nascimur”. Det gælder såvel for mennesket som for naturen. Alt liv stammer fra Gud Fader, sådan har man følt det til alle tider. Men den, som lærer at dø i Kristus, forbereder sig til pinsens inspiration: ”Per spiritum Sanctum reviviscimus”. Vi genfødes af ånden, det vil sige: netop til pinse, når naturen – og med den mennesket, som er en del af den – hælder mod søvnen, skal den højere bevidsthed, som nok forudsætter døden, men som fører til nyt liv, udvikles.

Det nyt liv, som Helligånden åbenbarer i pinsen, er ikke den naturlige genopliven af det gamle, ligesom dagens nedbrydningsprocesser regenereres i søvnen

og jordelivet efter døden, eller som der efter ethvert efterår og vinter følger et nyt forår. Denne indsigt er af største betydning for jordens og menneskets fremtid. Den afdækker Gralens hemmelighed. Om Gralen hedder det hos Wolfram, at den fornyer helt ind i knoglerne. ”In Christo Morimur” betyder: at modtage opstandelseskræfter i døden, helt ind i knoglerne.

Menneskets fysisk-æteriske organisation blev ikke blot forbigående reddet på Golgata, den blev frelst fra det endegyldige forfald. Rudolf Steiner gjorde opmærksom på, at menneskehedens historie ville være nået til en for tidlig afslutning allerede i den efteratlantiske tid som følge af en forhærdelse af æterlegemet, der – uden Golgata – ville have berøvet jeget muligheden for at inkarnere. Jeget, der vågnede for tidligt som følge af syndefaldet, og som i denne opvågning nedbrød sit legeme, ville ikke have fået lejlighed til at bygge det op igen.

Men den opvågning, der ligger i nedbrydningen, er kun forudsætningen for den højere opvågning i opbygningen; og denne er virkelig bundet til Golgata. Golgata er forudsætningen for jeget og astrallegemets arbejde i de lavere led for at modtage åndens inspiration. Jeget udskilles ikke længere som i de gamle mysterier, den kristne initiation drager det med ind. Kristus er død og opstanden for jeget. At forstå det vil sige at arbejde på forvandlingen ud fra jeget; således at den forvandling, der skete for hele menneskeheden på Golgata, nu bliver til den individuelle livskilde gennem optagelsen af pinseånden.

Denne individuelle livskilde udfolder i bevidsthedsvirkets nedbrydningsprocesser kimen til en opbygning; der opstår noget nyt, ikke i den naturlige opbygning, der sker i søvnen eller i livet efter døden, men i selve nedbrydningsprocessen, i døden, i gangen gennem ikke-væren. I søvnen og efter døden er det højere hierarkier, der foretager genopbygningen. I den skabende erkendelse bliver jeget selv til bygmesteren.

I den forestillende bevidsthed finder vi kun et spejlbillede af verden, forestillingen om et træ eller en engel, men – siger Rudolf Steiner i det andet af pinseforedragene fra 1915: ”Dette, som her kommer til syne som et billede af verden, det er den nye kim, der nu går igennem døden, og som igen, netop i døden, går over i et nyt liv. Og denne kim, den er nu virkelig sådan, at den intet har med af den gamle virkelighed, men begynder med billedet, virkelig begynder ved intet; i forhold til virkeligheden, den ydre virkelighed begynder ved intet.” Spejlbilledets verden har ingen virkelighed, men den erkendende kan udstyre det med virkelighed, det siger pinsens ildtunger – med Rudolf

Steiners ord: ”De betragter verden, gør Dem et billede af den, og dette billede får kraft til at bære Deres liv ud i det uendeligt fjerne. Dette billede bliver til en kim for fremtiden.” Væren opstår af intet: af den skyggeagtige forestilling bliver levende imagination. Mennesker bliver til medskaber af en ny jord, for så vidt det præger sig ind i verden.

Legemet blev reddet på Golgata: alment som grundlag for hver enkelt individuelt jugs udfoldelse. Det enkelte jeg står nu over for den opgave at arbejde med. Det bliver genfødt til dette medarbejde i ånden: ”Per Spiritum Sanctum reviviscimus.”

Fra Hortens deliciarum. 1100-tallet

Om helligåndens udgydelse

Afskedsforjættelsen opfyldes i pinsen. I Apostlenes gerninger læser vi:

1. Og da pinsefestens dag kom, var de alle endrægtigt forsamlede.
2. Og der kom pludselig fra himlen en lyd som fra et fremfarende vældigt vejr og fyldte hele huset, hvor de sad.
3. Og der viste sig for dem tunger som af ild, der fordelte sig og satte sig på hver enkelt af dem.
4. Og de blev alle fyldte med den Helligånd, og de begyndte at tale i andre tungemål, efter hvad ånden gav dem at sige.

V. 1 understreger endrægtigheden, pinseånden fylder ikke den ensomme, der søger ånden, men fællesskabet. De var ”endrægtigt forsamlede”: det er forudsætningen for ildtungerens tilsynkomst, pinsen er det åndelige fællesskabs fest, forudsætning for enhver individuel sjælelig løftelse, der ikke søger sit eget, men ser på fællesskabet. Henvisningen til luftelementet i v. 2 peger på den astrale sfære og tilsvarende på inspirationens erkendelsesart. Menneskets fysiske legeme er præget ind i det fastes element, æterlegemet i det flydendes; astrallegemet finder sit fysiske udtryk i luften, og jeget lever i varmens element. Det betinger de fire erkendelsesarter: sanseerkendelse, imagination, inspiration og intuition. Pinsen er inspirationens fest; ånden kommer fra oven, den bliver ”udgydt”: inspireret,

dvs. ”indåndet” fra vejret, der kommer fra himlen.

Ånden sætter sig som ildtunger på hver enkelt. Det betyder, at den opflammer de tilstedeværendes jeg. Tungerne i v. 3, ”som af ild fordelte sig;” dermed er individuationen antydnet. Pinseånden griber fællesskabet; den kommer over alle, der er endrægtigt forsamlet, hvorved deres unikke sindsstemning henføres til Golgata – og den griber hver enkelt individuelt: i hans jeg dér lever i ilden.

Således fyldt af Helligånden begyndte de ”at tale i andre tungemål” (v. 4). Det bliver forklaret nærmere i de følgende vers. De tilstedeværendes meget forskellige nationale tilhørsforhold og deres forskellige sprog understreges. Men de hører det af pinseånden fyldte sprog, som om det var deres eget modersmål. ”Hvor kunne vi da høre dem tale hver på vores eget mål, hvori vi er fødte?” (v. 8) ”Jøder og proselytter, kretere og arabere, vi hører dem tale om Guds store gerninger i vores tungemål.” (v. 11).

Når man taler på det fysiske plan, kan man ikke tale flere sprog på én gang, men det understreges i beretningen, at det, der blev sagt, blev hørt på flere sprog. Det vil sige, at de, der var fyldt af pinseånden, ikke prædikede på et fremmed sprog, de talte deres modersmål, men sådan, at tilhørerne forstod hver på sit modersmål. Helligånden udvirker forståelse mellem mennesker, pinsen er forståelsens fest.

Den almindelige forstand forstår kun på overfladen, imaginationen trænger dybere ned. Men den, der kun imaginerer, forstår endnu intet. De enkelte sprog er metaforisk-meditative. Den, som kun taler sit eget sprog, forstår ikke de andre. Inspirationen trænger dybere ned. Den klarlægger sammenhængen mellem billederne – den inspirerede forstår. Når inspirationen flammer op i ham på en sådan måde, at han ud fra den kan tale til andre, bevirker han også de andres forståelse. De fra deres side bliver inspireret.

Hvad var det, apostlene forstod? De forstod først og fremmest det, der var foregået på Golgata: Kristi død og opstandelse. Han døde, derefter viste han sig for dem, og endelig fór han op til himlen. Det forstod de ikke. De havde imaginationen af den opstandne. I pinsen bliver de inspireret, de forstår, at Kristus ikke blot lever videre som sjæl, men at han har løftet legemet op i det uforgængelige. Det er trængt ind i Gralshemmeligheden. Og fordi de har forstået, kommer de i den situation, at de også kan vække forståelse i andre mennesker for ændringen i menneskeheden udvikling.

Dette er pinseunderet: udgydelsen af Helligånden som forudsætning for den enkeltes frie handlen ud af moralsk intuition.